

EGY HÍRES SZEGEDI PLÉBÁNOS: KREMINGER ANTAL (1804-1885)

BEVEZETÉS

Azt hiszem, először is azt a „lelkes” jelzõt – amit a címben Kreminger plébános neve elé tettem – kell megmagyaráznom. Miért volt „híres” plébános Kreminger Antal? Mindenekelőtt azért, mert olyan korban élt, amikor a történelem nem fukarkodott az eseményekkel, gazdag életében nagy idők tanúja volt. A napóleoni háborúk alatt született, megért három kolera járványt (1831, 1852/54, 1866/70), megért a reformkort (1830-1848), maga is szenvedő alanya volt a '48-as forradalomnak, a '49-es szabadságharcnak, és az azt követő megtorlásnak. Híveivel együtt szenvedte végig az 1863-64-es éhínséget és az 1879-es nagy szegedi árvizet, amely szeretett szülővárosát romba döntötte. 63 éves volt, amikor 1867. június 8-án létrejött a Kiegyezés. Egész élete munka és küzdelem volt, és ő mindig kivette a részét a küzdelmekből. Kortársai férfiasnak, jellemesnek, egyenesnek – ha kellett keménynek – az egyház javáért és a maga igazáért végsőkig küzdeni képes papnak jellemzik. Halálakor, amikor a Szegedi Napló¹ búcsúzik plébánosától, így ad tömör jellemzést Kreminger Antalról: „...nemes emléke, önérzetes férfias alakja közöttünk marad...” S jellemében csodálatraméltó az, hogy mindemellett megértő, türelmes, szelíd, a felekezeti békét mindig szem előtt tartó igazi lelkipásztor volt. A Szegedi Napló így folytatja jellemzését:

Nem tisztelhetjük, nem magasztalhatjuk eléggé erényeit mik mellett elenyésznek a minden halandóhoz tapadó emberi gyarlóságok. Istennek és egyházának szentelte hűséges odaadással fennkölt lelkét. Az egyház szolgálata csak emelte lényében azt, ami emberi, azt ami nemes. Nem rideg ascetismusba burkolta életerős egyéniségét, hanem megőrizte késő aggkorig a kedély üdeségét, az érzés melegét, aminek örök forrása az erősen, emberien dobogó férfi szív...

---

¹ Szegedi Napló VIII. évf. 30. szám 1885. febr. 7.

Műveltsége is közmondásos volt Szegeden és tekintélyt biztosított számára. A Szegedi Napló, amikor a prépost plébános halálhírének közli, először ezt emeli ki: „Az egyház egyik kiváló tudósát siratja benne, Szeged közönsége pedig valláskülönbség nélkül a fölvilágosodott mély belátású bölcsészt, a magas műveltségű polgárt és a felekezeti türelmesség mintaszerű hirdetőjét és példaképét kíséri benne a tisztelet, a szeretet, és a részvét könnyeivel...”²

Kreminger Antal bizonyos szempontból a „rekordok plébánosa” is volt. Ötven évig szolgált egy helyen, Szeged-Belvárosban. Megért több jubileumot: „1876. október 26-án ülte a város lakosságának legbensőbb részvétele mellett áldozásának 50 éves ünnepét. Két évvel később a budapesti tudományegyetemből, mint félszázados tudor a hit-tudományosság jubiláris oklevelét kapta.”³ Szegedi plébánossága ötven éve alatt „22150 keresztelést végzett, 5855 házaspárt esketett meg, és 20096 halottat temetett.”⁴ Amikor meghalt, ő volt a király által legrégebben kinevezett címzetes prépost és az e címet viselők között is a legidősebb.⁵ A hazaszeretetre, város-szeretetre a lokálpatriotizmusra is a legszebb példát adta. A forradalom után, amikor meghurcoltatása véget ért és hazatérhetett, „a hatalom közegei előtt nagy kegyelemben állott – írja a Szegedi Híradó – azonban ezt az előnyét a maga javára soha nem használta föl bár tehette volna. Ismételten megkínálták különböző méltóságokkal, de ő semmit nem fogadott el. Itt maradt hívei között szülőföldjén.”⁶ A Szegedi Napló temetése napján 1885. február 6-án felidéz egy jellemző történetet:

Az árvíz veszély alkalmával tanúsított magatartása még élénken emlékezetében van mindnyájunknak. Nyílt, férfias természete és az erénye-
ihez tartozó szókimondás akkor sem tagadta meg magát, mikor a Szeged
veszedelmén könnyező fölséggel állott szemben. Ekkor történt, hogy a
kormánybiztos takargatni akarván a veszedelem nagyságát, a valónál ke-
vesebbre tette az áldozatok számát, mire az ősz prépost ingerülten jegyezte
meg:

– Magam többet temettem el kétszer annyinál, felséges uram!

---

2 Szegedi Napló VIII. évf. 29. szám 1885. febr. 6.

3 Szegedi Híradó XXVII. évf. 29. szám 1885. febr. 6. Tárca: Kreminger Antal

4 Szegedi Napló VIII. évf. 30. szám 1885. febr. 7. Az adatok Oltványi Pál gyászbeszédéből valók

5 Szegedi Híradó XXVII. évf. 29. szám 1885. febr. 6. Tárca: Kreminger Antal

6 Szegedi Híradó XXVII. évf. 29. szám 1885. febr. 6. Tárca: Kreminger Antal

És ugyanez alkalommal mondta Kreminger azt is:

– Teknőben vagyunk fölség, teknőben.⁷

Amikor pedig a Szegedi Híradó beszámol a prépost plébános aranymisés ünnepségéről, dicsérőleg szól munkásságáról és kiemeli:

A lefolyt ünnepség alkalmával tisztelői sokféle érdemeit emelték ki, de előttünk szegediek előtt egy sem bír nagyobb beccsel mint az, hogy lelkészi pályája 50 évéből 41-et (ez 1876-ban volt!) Szegeden töltött el. Volt idő, midőn fényes tehetségei magasabb polcra juttatták volna, s ha akkor megy, ki tudja ma mily fokán áll az egyházi méltóságnak; de ő maradt, itt maradt Szegeden, ahol bölcsőjét ringatták, ahol szülei hamvai nyugszanak. Az a ragaszkodás szülővárosához, amely minden Szegedi embernek oly jellemző tulajdonsága, amely Dugonicsunkat visszahozta ide meghalni, az itt marasztá őt köztünk és itt is fogja marasztani ... még sokáig.⁸

Ki volt hát ő, ez a férfias, gerinces melegszívű, színes papi egyéniség? Tekintsük át életét és munkálkodását.

A dolgozatban a következő rövidítéseket használtam:

Belv. = *Belváros*

Ak. = *Anyakönyv*

SzCsPL = *Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár*

d. = *doboz*

CsML = *Csongrád Megyei Levéltár*

tan. = *tanácsi*

jkv. = *jegyzőkönyv*

---

⁷ Szegedi Napló VIII. évf. 29. szám 1885. febr. 6. péntek (1-2. old.)

⁸ Szegedi Híradó XVIII. évf. 132. szám 1876. okt. 29.

1. CSALÁDJA, TANULMÁNYAI, PÁLYAKEZDÉSE

1787. november 29-én az őszi szegedi Szent Dömötör templom oltára előtt esküdött örök hűséget egymásnak Kreminger György János német szabólegény és Petsvár Franciska. A vőlegény 25, a menyasszony 22 éves volt.⁹ Kreminger György – akinek nevét az anyakönyvi beírásnál elírták és „Greminger”-ként szerepel – esküvői tanúja az a Daniel Hausenblas volt – ugyancsak a szegedi németek közül – aki majd a következőkben a gyermekek keresztaapja is lesz. Az anyakönyv beíró – bizonyosan emlékezetből – az ő nevét is elírta és „Daniel Plasenhaus”-t jegyzett be. Az eskető a piarista Valentinus rektor volt.

Kreminger György nemzetiségéhez nem fér kétség, a neve is mutatja, hogy a Szegedre települt németek közül való és a korabeli sajtó megjegyzi róla, hogy a magyar nyelvet még öreg korában is csak törve beszélte.¹⁰ Annál nagyobb fejtörést okozhat „Petsvár” Franciska neve és nemzetisége. A különböző anyakönyvi bejegyzéseknél ez a név hol „Petzvár”, hol „Peszvár”, sőt egy esetben férje temetési bejegyzésénél: „Pécsvár” alakban szerepel.¹¹ Az utóbbi meglehetősen magyarosan hangzik, de az előző névmegjelölések sem németnek, sem szlávnak, sem magyarnak nem nevezhetők. A nemzetiség megállapításához nagy segítséget nyújtott, és valóságos „kinyilatkoztatásnak” tűnt, amikor az anyakönyvi beírások dzsungelében sikerült rábukkannom temetési bejegyzésére, amely szó szerint így szól: „Francisca Petsvarin relicto in viris marito Georgio Kreminger”.¹² Mert a magyaros „Pécsvár” és a szlávos „-in” végződésből már joggal kikövetkeztethetjük, és talán nem is tévedünk, hogy prépost plébánosunk édesanyja Pécsvárad környékéről Szegedre betelepülő katolikus horvát nő lehetett.¹³ A betelepülés nem sokkal korábban történhetett, mint ahogy az esküvő volt, mert sem Kreminger Györgynek, sem Petsvarin Franciskának a keresztelése még nem itt történt, a Belvárosi Plébánia anyakönyveiben nem található. Itt jegyezzük meg, hogy idősebb Kreminger Györgyöt, a derék német szabómestert egész későn, 60 éves korában, 1821-ben vették csak fel a városi polgárok sorába,¹⁴ aminek az okát nem tudjuk, és kissé érthetetlen számunkra, hiszen a Szeged Királyi Városba érkező telepesek mindent megtettek és jelentékeny áldozatokat vállaltak azért, hogy mielőbb a polgárok sorába jussanak. Szeged történetírója Reizner János művében ecseteli a polgárság előnyeit:

9 Belv. Házassultak Ak. 1767-1794. 232. old.

10 Szegedi Híradó XXVII. évf. 29. szám. 1885. febr. 6.

11 Belv. Halottak Ak. VI. kötet 1844-1852. 25. old.

12 Belv. Halottak Ak. III. kötet 1788-1825. 379. old.

13 Frankovics György ny. tanár „A Magyarországi Horvátok Néprajza” volt főszerkesztőjének szíves szóbeli közlése.

14 Szegedi Híradó XXVII. évf. 29. szám 1885. febr. 6.

A polgárok jelentékeny előjogokat élveztek még a város határterületén túl is. Kiváló, a nemességgel majdnem egyforma szabadalmak s mentességnek örvendtek. Ezen felül itthon társadalmilag a város lakói közül meg éppen kiváltak. E jelentékeny jogok élvezete serkentette az illetőket nevezetes áldozatok hozatala mellett is annak elérésére, mert bizony a polgárosodás néha nehezen ment.¹⁵

A következő esztendőben 1788. szeptember 17-én megszületett a fiatal pár első gyermeke: Terézia.¹⁶ Teréziát még P. Hagymási Imre piarista keresztelte. 1788. március 13-án Kőszeghy László csanádi püspök beiktatta a Szeged-palánki plébániára az első nem szerzetes plébánost Petrich Istvánt. A Szeged-belvárosi plébánia szerzetesi jellegét megszüntető és a plébánia további életét szabályozó szerződést azonban csak egy évvel később, 1789. március 16-án hozták nyilvánosságra.¹⁷ Így a következő kis jövevényt az 1790. december 17-én született Györgyöt már Petrich István keresztelte.¹⁸ Ő az a György, aki szintén a papi pályát választotta és a palánki plébánián prépost plébánosunknak közvetlen elődje volt. Vele kapcsolatban egy szélteben hosszában olvasható súlyos tévedést kell eloszlatnunk. Kreminger Antal plébános elődjét ugyanis még a csaknem korabeli írások és komoly történeti munkák is „Kreminger Antal nagybátyjának” nevezik. Kreminger György nem nagybátyja volt prépost plébánosunknak, hanem 14 évvel idősebb édes testvére! Ebben vétkezik például a fent említett két szegedi újság is, amelyek Kreminger halálakor közölték életrajzát és minden bizonnyal szinte szó szerint megegyező forrásból merítették adataikat, és kritikátlanul átvették a hibát is, amikor azt írják, hogy Kreminger Antal „Szegedre jött, hol a belvárosi parochián **nagybátyja** Kreminger György alesperesnek lett adminisztrátora.” Ezt a hibát azért tudták elkövetni, mert az apa nevét is megváltoztatták és a Szegedi Napló „Kreminger Józsefnek”, míg a Szegedi Híradó „Dánielnek” nevezi az apát. Ha szabályosan Györgynek nevezték volna, akkor napnál világosabban láthatták volna, hogy Györgynek György nevű testvére nem lehetett. 1792. november 20-án született a harmadik gyermek, akinek a szentkereszttségben az Antal nevet adták.¹⁹ Ez a kisgyermek nem érte meg az egy évet sem, és 1793. szeptember 15-én meghalt. „Az apai házból” temették, ahogy az anyakönyv megjegyzi. Az ő emlékére adták a szülők prépost plébánosunknak keresztelésekor ismét az

15 Reizner János: A régi Szeged I. A negyvenes évek és a forradalom napjai Szegeden. Szeged, 1884. 118-119. o.

16 Belv. Kereszteltek Ak. VII. kötet 1776-1794. 453. old.

17 Pap János: Piaristák Szegeden (1720-1886) Szeged, 1886. 119-120. old.

18 Belv. Kereszteltek Ak. VII. kötet 1776-1794. 495. old.

19 Belv. Kereszteltek Ak. VII. kötet 1776-1794. 528. old.

Antal nevet. 1794. november 23-án született Dániel.²⁰ 1797. november 25-én Francisca,²¹ 1801. április 9-én Sebestyén²² és 1804. január 20-án látta meg a napvilágot, mint a család legutolsó gyermeke Kreminger Antal a későbbi palánki prépost plébános. Az anyakönyv így jegyzi be keresztelését 1804. január 21-én. Szülei: Georgius Kreminger et Francisca Petzvár. Keresztszülők (úgy mint a többi gyermeknél is) Daniel Hausenblas et Barbara Veber. A keresztelő pap: Michael Czernek capellanus.²³ A gyermek születésekor az apa 43, az anya 39 éves volt, ami nem egy nagy kor a régi embereknél, hiszen az anyák legtöbbször 50 éves korukig szültek. A Kreminger családnak azonban nem született több gyermeke, a hat élő gyermek között prépost plébánosunk volt a legkisebb. Igencsak szorgalmasan kellett a szabótűt forgatni a családfőnek, hogy népes családját a napóleoni háborúkat követő általános elszegényedés közepette el tudja tartani. Az is lehetséges, hogy az anya Antal születése után már betegeskedni kezdett, azért nem bírt több gyermeket a világra hozni. 1817 nyarán kisebb tragédiát őriztek meg a halotti anyakönyv elsárgult lapjai, az édesanya Petsvarin Francisca 51 éves korában a szentségekkel megerősítve meghalt. Az anya halála mindenképpen tragédia egy család életében, de azért nem nevezhetjük ez esetben „nagyinak”, mert a gyerekek legnagyobb része már felnőtt, hiszen Teréz már 29, György 27, Dániel 23, Francisca 20 éves volt ebben az időben. A két legkisebbnek, a 16 éves Sebestyénnek és a 13 éves Antalnak viszont még nagyon kellett volna az édesanya. Ki tudja azonban, melyik – később nagyra becsült – tulajdonsága (kitartása, keménysége, vallásossága, vagy éppen papi hivatása) alakult ki azért Kreminger Antalnak, mert ilyen korán félárvaságra jutott? A fentebb már többször idézett két szegedi újság kihangsúlyozza, hogy a család igen szerény viszonyok között élt, de az apa Kreminger György mégis lehetőséget biztosított, hogy tehetséges fiai György és Antal gondos nevelésben részesüljenek és a szegedi piaristák főgimnáziumában továbbtanulhassanak. Különösen a rendkívüli tehetséggel megáldott Antalról jegyzi meg, hogy szépen haladt előre tanulmányaiban „kiváló szorgalma s rendkívül éles elméje által magát csakhamar kitüntette s maga iránt a legjobb reményeket kelté föl.”²⁴

A középiskoláit elvégezve Antal is mint ahogy György bátyja, a papi hivatást választotta, és a Temesvári Szemináriumba kérte felvételét. A Csanádi Egyházmegye püspöke ebben az időben Kőszeghy László (1800-1828), aki maga is szegedi származású és a papneveldébe jelentkezett tehetséges szegedi fiataloknak lelkes pártfogója volt. Ezért Kőszeghy püspök idejében sok szegedi származású pap dolgozott az egyházmegyében.

---

20 Belv. Kereszteltek Ak. VIII. kötet 1794-1825. 4. old.

21 Belv. Kereszteltek Ak. VIII. kötet 1794-1825. 34. old.

22 Belv. Kereszteltek Ak. VIII. kötet 1794-1825. 70. old.

23 Belv. Kereszteltek Ak. VIII. kötet 1794-1825. 107. old.

24 Szegedi Napló VIII. évf. 29. szám 1885. febr. 6.

Kreminger Antal tehetsége itt is kivált a sok jeles közül. Ezért püspöke – a szintén szegedi származású – Bódi Antallal együtt a Pesti Központi szemináriumba küldte. 1826 októberében részesült a papság szentségében, és első szentmiséjét a híres Dömötör búcsú napján október 26-án mutatta be keresztelő templomában a szegedi Szent Dömötör templomban. A fiatal pap hamarosan a püspöki udvarnál kapott beosztást, ahol a püspöki hivatal jegyzője lett. Nagy tudását azonban jobban tudta gyümölcöztetni, amikor két év múlva (1828) püspöke „studiorum prefectussá” – ma úgy mondanák – teológiai tanárrá nevezte ki. Addigra ugyanis a pesti egyetemen megszerezte a doktori címet. Nagy tudását és műveltségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a keleti nyelveken kívül az összes hittudományi tárgyat előadta. Ebben is bátyját, Györgyöt követte, aki maga is a dogmatika professzora volt Temesvárott, mielőtt Szegeden palánki plébánosnak megválasztották.²⁵

2. A SZEGED-PALÁNKI PLÉBÁNOS

Az idősebb testvért Kreminger Györgyöt a Szegedi Magisztrátus mint kegúr 1818. április 7-én mutatta be (prezentálta) a püspöknek, de rosszul tette, mert hosszú időre meggyűlt a baja vele, akit – bár tehetséges ember volt – Pap és Oltványi is „szabálytalan viseletű és gyarló embernek” jellemez.²⁶ Egy évtizedes működés – jobban mondva állandó torzszalkodás után a tanács is megalégtelte Kreminger György plébánosságát és szeretett volna tőle megszabadulni.

2.1. *Panaszok Kreminger György ellen – a plébános gyengélkedése*

A tanácsi jegyzőkönyvben először egy meglehetősen homályos értesítés kelti fel a figyelmünket; tudniillik a Választott Község

a' Palanki Plebanián mindennap történni szokott botránkozató tettek (a püspökség részéről történt) elmellőztetése végett a' Megyebéli Elöljáróságnál tett megkeresések hathatós közben vetés által leendő megújítását[...]" kívánta. Erre a közgyűlés azt válaszolta: „minthogy időközben arról hogy az illető Elöljáróság által hathatós Intézetek tétettek a' kérdéses Tárgybeli panasz orvoslása tekintetéből tudomány szereztetett – arról a' maga uttyán leendő tudatosittatás elvállaltatik.”²⁷

²⁵ SzCsPL Parochialia I. 1/b Szeged Kegúri-köz 41. d. 7.

²⁶ Pap i.m. 212. old. Oltványi Pál: A Szegedi Plébánia és a T. Piarista atyák krónikája. Szeged, 1886. 99. old.

²⁷ CSML tan. jkv. 1831. febr. 4. 368. szám

Kreminger György bűnét az iratok olyan diszkrétén kezelik, hogy a plébános leváltására kezdődött törekvéseket érzékeljük, de konkrétumok nem derülnek ki. Valószínű, az egész ember magatartása lehetett olyan összeférhetetlen, hogy sem a város, sem a piaristák nem tudtak vele együttműködni. Közben elterjedt a hír Kreminger György gyengélkedéséről, betegségéről, aminek lehetett valami reális alapja, mégis úgy érezzük, hogy mind a patronus, mind a püspök örömmel kapaszkodott bele ebbe a lehetőségbe. 1832. június 1-i tanácsi ülésen

Béro János szószolló úr sajnosson előterjesztvén hogy mivel [...] Fő Tisztelendő Kreminger György Vice esperes úr közönségessen esméretes testi gyengélkedő ereje miatt papi szolgálatainak tellyesítésére elégtelen ez okáért a [...] vallásbéli szertartások végbe vitelében sokszor hátramaradásokat szenvedvén óhajtassék, hogy a Választott Község a Tekéntetes Nemes Tanácsot a' végre alázattal megkérné, hogy a Métóságos Püspöki Kormányt tisztelt Esperes úrnak könnyebbitésére nézve is egy Co=adjutornak K. ajánlásáért meg keresni méltóztatna.

Erre a felvetésre meg is született a határozat: „[...] az okáért a V. Község részéről Tettes Nemes Tanács alázattal meg kértetik hogy atyai közben vetése által a Méltóságos Püspök Szék Kormány előtt egy Co=adjutornak minden é Nemes városra háramolható teher nélkül [...] minél hamarabb ki eszközteni méltóztasson.”²⁸

A város az 1832. június 15-i tanácsülésről levélben maga kereste meg Kremingert a kérdéssel, hogy:

[...] forrón óhajtott életének megtartására és fő Lelkészi Hivatalának gondos tellyesítése végett [...] kieszközöltetni javallott lelki segéd kikérése vallyon szükséges legyen-e vagy nem, minket minél előbb tudositani ne terheltesen.”²⁹ Miközben a plébános válaszára vártak a Választott Község: „ismét a Tettes Ns. Tanács mint kegyes Pártfogó előtt meg újítja azon előbbeni alázatos kérését hogy a mondott végbül a Méltóságos Püspöki Kormánytól [...] egy koadjutort kinevezni melltoztasson.”³⁰

28 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 8.

29 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 9.

30 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 10. püspöki helytartónak írt levél 11.

A plébános július 26-án írt válaszában visszautasítja a koadjutor kinevezését, inkább harmadik káplánt kér 150 Ft-os fizetéssel, de mivel a patronusnak ez kiadást jelentett, ezt a kérését hallatlanba vették.³¹ Kreminger György plébánost így betegsége által sem a város, sem a püspök nem tudta félreállítani. Ezért a temesvári szentszék vizsgálatot kezdett ellene, melynek levezetésére Lebzeltner Henrich kanonokot küldték ki.³² A püspökség részéről megszorított plébános a patronustól kért segítséget.³³ A tanács a következő gyűlésen, 1833. március 1-jén, tárgyalás alá vette az ügyet, mert érezte, ha Kremingert kánonilag elmozdítanák, akkor kegyúri jogai veszélyben foroghatnak. Felkészülve erre a lehetőségre a következő döntést hozták:

Feő Tiszt. Leptzelder (sic!) Henrich Kanonok 's Cantor úgy Róka Antal all' Esperes urakat a Tanács 's V Község nevében leendő illő elfogadásokra Kolb Josef tanátsbéli, Lengyel Pál feő notarius Petrovits István aljegyző urak Béró János Szószolló Vöber György 's Baurnefind Ferdinánd Senior urakkal egyetemben oly utasítással kiküldtettenek, hogy azon esetre ha netalán ez alkalommal a Palánki Parochiának ideigleni kezezése eránt a Tiszt. Tens. Káptalani Küldöttség által [...] Intézesek tétetni kívántatnának a Tanátsnak abbéli meg állított akaratját, hogy Patronátusi jussánál fogva ezen ideigleni proviziot nevezetessen a palánki sz. Demetrieri Templomét Igen Tiszt. Body Antal urra, a Rokusiét pedig Tiszt Nyári Ferentz 's mellé csatolandó káplány urra, az azokhoz tartozó jövedelmek vételével együtt ruháztatni akarja, nyilván kijelentsék.³⁴

2.2. *Kreminger György lemondatása, intézkedés az utódlásról*

Lonovich püspök 1835. március 14-én a március 2-án meghalt Ferenc király gyász-miséjére utazott Budára és útbajtvén Szegedet, a piaristáktól értesült a legújabb vizsálykodásról. „Midőn pedig a plébánián az önmagáról megfeledkezett plébánossal nem találkozhatott, kiről különben Szűcs Antal káplánja által is nagyon kedvezőtlen informatiót nyerhetett ígéretet vett visszajövetkor a plébánia rendbehozására.” – írja a piaristák történetírója.³⁵ A püspök március 20-án visszatérőben székhelyére ismét megállt Szegeden, megpróbálhatta Kremingert lemondatni, melynek eredménye lett a plébános 1835. március 25-én írt levele, melyben beszámolt betegségéről Lonovich püs-

31 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 12.

32 CSML tan. jkv. 1833. febr. 15. 503. szám

33 CSML tan. jkv. 1833. febr. 25. 601. szám

34 CSML tan. jkv. 1833. márc. 1. 661. szám

35 PAP i. m. 215. old.

pöknek és végre leírta a várva várt mondatot:

[...]hogyan én a szűkölködő és teljességgel nyomorult hogy szárnyai alatt Nagyságod atyai oltalmát megtaláljam ... egy nagy kérelemmel alázatosan könyörögve lábaihoz borulok. Amennyiben legkedvesebb testvéremet Antalt aki Nagyságod Liceumában a teológia professzora a legszentebb teológia doktora, aki már máskor is a szegedi népnek és nekem jó lélekkel szolgálatot teljesített helyettem [...] a legméltóságosabb Városi Magisztrátusnak ajánlani és javasolni méltóztatna, akik irányomban annyi jóakaratot tanúsítottak ...³⁶

hajlandó volna lemondani. Lonovich püspök a reményteljes bejelentést 1835. március 30-án írt levelében mindjárt közölte a szegedi magisztrátussal:

[...] hozzám intézett folyamodása szerint kész lenne lemondani hivataláról ha tisztfolytatójának nyerhetné tulajdon testvérét Kremminger Antal Theológiai Professzort kinek ápolása mellett hátralévő napjaira nézve biztosítaná azon tiszt nyugalmat, melyet 25 évi lelki pásztorkodása után méltán óhajthat. Csak ugyan akár ezen ohajtást akár az ajánlott tisztfolytatónak hasznos szolgálatra termett jeles tehetségeit tudományos műveltségét, fedhetetlen erkölcsét és a Nemes Tanács előtt ismeretes érdemeit tekintsem [...] célirányosnak tartom ezen szándéknak eszközését annál nagyobb bizalommal kérem a Nemes Tanácsot, hogy pártfogói jogánál fogva Kremminger Antalnak plébánosi kinevezéséhez megegyezőleg járulni s oly mindenfelül jótévő elrendelésben megnyugodni ne terheltezzék, melynek elfogadása valamint főpásztori gondoskodásomat elősegítendő úgy, a Nemes Város bizodalmanak irántam igen betses bizonyosága léssen.³⁷

A magisztrátus már másnapi ülésén 1835. március 31-én szóba hozta a püspök levelét és így határozott:

Tisztelt Öméltóságának abbéli megkeresésére hasonló alázattal visszatartik, hogy az ajánlott Tisztelendő Kreminger Antal közszeretetét és kedvességet megnyerte érdemének tekintetéből és több derék e pályán mago-

---

36 SZCSPL Parochialia I. 1/b Szeged kegyúri-köz 41. d. 14.

37 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 14.

kat megkülönböztetett hazafiai közül egyedül és kizárólag gyakorlott pártfogói törvényes igazainál fogva elválasztani kész ha Főtisztelendő Kreminger György Lelkész és alesperes úr hivataláruul lemond és az megürültnek nyilvánítatik.³⁸

Lonovich püspök 1835. április 6-án kelt válaszlevelében nem titkolta örömét afelett, hogy a tanács a kérését elfogadta:

Különös öröm és hála érzetekkel vettem a Nemes tanátsnak e hónap 3-áról 924. szám alatt költ betses levelét és az általam kijelentett megegyezést ezen javallatom iránt [...] Kreminger György eddigleni Plébános és Alesperes önkéntes lemondása általam el fogadtatott (a plébániát) törvényessen megüresedettnek lenni ezennel kinyilatkoztatom és a Nemes Tanátsot pártfogói jussánál fogva a tisztfolytatónak kijelentésére bizton felszollitom.³⁹

2.3. *Prezentálás a „pártfogói igazak” sérelmével – Beiktatás*

A palánki plébánia jogilag és tényleg megüresedett, semmi sem állt útjába annak, hogy a nemes tanács pártfogói jussát gyakorolja. A prezentálás 1835. április 10-én megtörtént. Érdeemes felfigyelnünk, hogy a prezentálás szövegében milyen sokszor, és milyen erőteljesen hangsúlyozza a szegedi tanács „kétségbevonhatatlan és kizárólagos pártfogói jogát” – talán éppen azért, mert a szabad és független papválasztó jog ebben az esetben erőszakot szenvedett:

Méltóságos Lonovich Josef Csanád Megyei Székes Püspök Úr folyó év s holnap 6-án 590-ik szám alatt írott levelében tudósítván hogy fő Tisztelendő Kreminger György Szent Demeteri Lelkész és kerületi All Esperes úr egészségének gyengélkedése tekintetéből a kérdéses Tisztéről lemondott légyen – egyszersmind a Tanács által szakadatlan gyakorlott kétségbevonhatatlan Pártfogói Igazainál fogva azon ok képpen megüresült Lelkészségre másik Lelkész úrnak kinevezését kívánnya. A kijelentett lemondás által megüresült Szent Demeteri lelkészségre a Tanács mindenkoron gyakorlott pártfogói igazainál fogva Nagyontisztelendő Kreminger Antal urat esméretes jó tulajdonságai tekintetéből elválasztván az Egyházi megerősítés vé-

38 CSML tan. jkv. 1835. márc. 31. 1041. szám. Ugyanez a szöveg még egyszer előfordul a jegyzőkönyvben 1835. ápr. 3-án 1071. szám alatt.

39 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 16.

gett Tisztelt Ő Méltóságának tudtára teszi – egyszersmind pedig ezen Levél, mellyben a Lelkészek választásának jussa kizárólag és kétségen kívül egyedül a Tanátsot illeti kijelentetik a' Titkos Táhrba eredetben betéttetni hiteles másolatban pedig az iratok között tarttatni rendeltetik.⁴⁰

A tanácsi ülésen meghozott döntést még aznap hivatalos levélben közölték Lonovich püspökkel és a patronus kötelessége szerint arról is biztosította a főpásztort, hogy „a kérdéses Lelkészséggel járuló minden jövedelmeket által ruházzuk.”⁴¹ Kreminger Antal ünnepélyes beiktatása 1835. május 17-én volt. A patronus hat tagú bizottsággal képviseltette magát. A ceremónia előtt a kegyúr jelenlétében megtörtént a hivatal átadása.⁴² A beiktatott plébánoson kívül a plébánia átadását tanúsító jegyzőkönyvet a kegyuraság részéről Szluha Ferenc szenátor, az egyház részéről Pichler János szőregi plébános, Wöber György templomatyja és bizonyos Pintér János írta alá.⁴³ A beiktatott parochus 1835. június 24-én jelentést küldött a főpásztornak az investitúra átadás ünnepségéről.⁴⁴

3. KREMINGER ANTAL MUNKÁLKODÁSA⁴⁵

A bevezetőben jeleztük, hogy Kreminger Antal milyen lelkiismeretesén végezte lelképásztori munkáját, milyen sok embert keresztelt, esketett és temetett hosszú plébánosi működése alatt. Ezek mellett ki kell emelnünk iskola alapító és pedagógiai munkásságát is.

3.2. Népiskolák alapítója

Kreminger Antal a tudomány embere volt, és ahogy elfoglalta állomáshelyét 1835-ben, örömmel látta régi iskolája a Piarista Szegedi Főgimnázium felvirágzását, de szomorú szívvel tapasztalta, hogy a nép egyszerű gyermekeinek taníttatásával senki sem foglalkozik, hiányoznak a népiskolák. Ezért minden igyekezetét arra fordította, hogy a külterületeken iskolákat alapítson. Ezek, kizárólag a nép gyermekeinek oktatását szolgáló ingyen iskolák voltak, amelyekben beíratási díjat nem kellett fizetni. A lelkészek bevonásával templomi prédikációkban szólította fel a híveket, hogy adakozzanak újabb

---

40 CSML tan. jkv. 1835. ápr. 10. 1125. szám

41 SZCSPL Parochialia I. 1/b Szeged kegyúri-köz 41. d. 17.

42 CSML tan. jkv. 1835. máj. 9. 1427. szám

43 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 21.

44 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 41. d. 25.

45 A Szegedi Híradó XVIII. évf. 132. szám 1876. okt. 29-én megjelent „Tárca” alapján

iskolák létesítésére.⁴⁶ Így hozta létre az iskolát 1835-ben Alsóvároson, 1836-ban Móra városrészen, és 1839-ben Felsővároson, valamint a Palánki plébánia ellátása alá tartozó Röszkén. A tanítókat a város 1844 szeptemberétől kezdte fizetni évi 160 Ft-ot szánva egy-egy pedagógusnak. 1844-ig azonban a tanítók ellátását és fizetését Kreminger plébános a sajátjából fedezte. Amikor megindult Szeged körül a tanyai élet, figyelme a tanyák felé fordult. Tanyai híveit sem akarta iskolák nélkül hagyni, ezért 1837-ben Zabolosán, 1840-ben Lengyel-Kápolnán létesített elemi népiskolákat. Azért, hogy a tanítók nyomorúságos helyzetén javítson, a csanádi megyéspüspöknél többször közbenjárt és néhányszor ideiglenes segélyeket sikerült kijárnia. A népiskolák érdekében tanúsított áldozatos munkája elismerésül eszközölte ki számára Lonovich József püspök V. Ferdinánd királytól a csöppőfői préposti címet 1840-ben. Lelkipásztori munkája mellett 1853-ig vezette a népiskolák ügyét, s ekkor átadta Tóth János katolikus tanítónak, de addigra már tíz tanyai iskolája volt Szegednek. S itt érdemes szó szerint idéznünk a Szegedi Híradó méltató cikkét:

Kreminger Antal a béke műveiben nagy. Midőn a községi iskolák felállítása alkalmával országszerte föllángolt a szenvedély, s megkezdődött a közdelem, ő nehogy a tanügyet – melyet egész élete tevékenységével ápolt, mely leggyöngédebb figyelmének s gondoskodásának tárgya volt – veszélyeztesse, visszavonult ugyan, de azért a törvényekkel nyert jogok határa közt azóta is szívvel lélekkel a tanügy fejlesztésén és emelésén működik.

Már kezdetben is nagy nehézségeket okozott, hogy iskoláit nem tudta képzett tanerőkkel ellátni. Így született meg benne a Katolikus Tanítóképző Intézet megalapításának gondolata.

3.2. A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézet megalapítója⁴⁷

Kremingernek szívügye volt, hogy Szeged városa tanítóképzőt kérjen és kapjon. Ennek érdekében kérte Lonovich püspök, mint tankerületi főigazgató, közbenjárását a Helytartótanácsnál. Lonovich már a képző előkészítő munkáira is az ifjúság nevelésében jeleskedő derék papját Kreminger Antalt kérte fel. Kreminger tehát ott bábáskodott a tanítóképző megalapításánál. Valójában a képző megalapítására akkor nyílt alkalom, amikor V. Ferdinánd 1842 októberének végén elrendelte öt királyi tanítóképző felállítását. Szeged Szabad Királyi Város Tanácsa a prépost javaslatára bejelentette a tanítókép-

---

⁴⁶ A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézet Emlékkönyve 1844-1994. Összeállította: Csillik László és Gácsér József Szeged 1994. 71. old.

⁴⁷ A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképző Intézet i.m. alapján

zõ iránti igényét. A város ajánlata a csanádi püspök közbenjárására olyan figyelemben részesült, hogy Miskolc, Érsekújvár, Nagykanizsa és Pest mellett Szeged lett az a város, amely a tanítóképzõ alapításának jogát elnyerte.⁴⁸ A helytartótanács leirata 1843. január 10-i keltezéssel érkezett a tanácshoz, és még ebben a hónapban megjelent a pályázat kiírása a felállítás elõtt álló „képezde” tanári állásaira. Két-két tanári és egy zenemesteri állásra hirdettek pályázatot. Áprilisban két szegedi pályázó utazott a Nagyváradon megrendezett concursusra, hogy alkalmassági vizsgát tegyenek. A sikeres vizsga után 1843. április 27-én nevezték ki az új képzõ elsõ tanáiraivá Menyhárt Ágostont és Soltész Dánielt. A zenemestert Véber János belvárosi kántort már elõzetesen április 1-jén kinevezték. Az igazgató személye egy percig sem volt kérdéses. 1844. augusztus 14-én nevezték ki Dr. Kreminger Antal belvárosi prépost-plébános alesperest igazgatónak.⁴⁹

Az intézet 1844. október 2-án kezdte meg mûködését. Ezen a napon tette le esküjét az intézet két tanára és a zenemester, majd Kreminger igazgató elnökletével megtartották az elsõ konferenciát.⁵⁰ A Veni Sanctét 1844. október 13-án tartották meg a városi iskolák tanulóinak és 33 új tanítóképzõs fiatal jelenlétében. Kreminger prépost a szentmise elõtt méltatta a tanítóképzõ megindulásának jelentõségét. A szertartás befejeztével felolvasta az új tanárok Tankerületi Fõigazgatóságától érkezett kinevezõ levelét, majd ünnepélyesen bevezette õket tanzékeikbe. A beiktatási ünnepséget a prépost úrnál fényes ebéd követte, amelyen a város vezetõi az új intézet tanárai és a helybeli nemzeti iskolák összes tanítói jelen voltak. A díszebéden pohárköszöntõk hangzottak el, amelyek Lonovich Józsefet, mint tankerületi fõigazgatót éltették. Lonovich József nagy mûveltségû egyháztörténész, csanádi püspök, tankerületi fõigazgató a Magyar Tudományos Akadémia tagja szívén viselte a magyar közoktatást. Több népiskolai, egyházi és szociális intézményt alapított. A megnyitás után már november 4-én személyesen meglátogatta az intézetet, és mûködésérõl elismerõen nyilatkozott.⁵¹ Kreminger nagy ügybuzgalommal és hozzáértéssel irányította a tanítóképzõt. Ezért is nagy tiszteletnek örvendett a városban. 1849. novemberétõl pedig kerületi iskola felügyelõként mûködött a tanügy szolgálatában és közben végezte a képzõ igazgatását is. Az önkényuralom idején 1853-ban plébánosi teendõire hivatkozva – részben az önkényuralom légköre miatt –, lemondott igazgatói tisztségérõl, melyet nem fogadtak el, így még 1856-ig intézet élén állt. A népoktatásáért való buzgósága azonban ekkor sem hagyta nyugodni, s 1860-ban barátjával Csaplár Benedek piarista igazgatóval megalapította a város iparos legényegyletét.⁵²

48 A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképzõ Intézet i.m. 11. old.

49 A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképzõ Intézet i.m. 15. old.

50 A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképzõ Intézet i.m. 16. old.

51 A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképzõ Intézet i.m. 18. old.

52 A Szegedi Királyi Katolikus Tanítóképzõ Intézet i.m. 71-72. old.

4. KREMIKER ANTAL KÜZDELMEI

4. 1. A harmadik kápláni státusz megalapításának ügye

Közben felmerült egy harmadik kápláni állás alapításának ügye, amely a sok esemény miatt egy időre feledésbe merült. A tanács 1836. július 11-én az ügyvel kapcsolatos régi iratok kikeresését kérte,⁵³ majd az iratokat átadta Lengyel Pál, Tary Pál tanácsagnak és Aigner Ferdinánd tisztii főügyésznek és az ügy hosszas tanulmányozásába kezdett.⁵⁴ Ebben az alapoosságon kívül egy kis időhúzás is volt, hiszen a város pénztárát terhelte a segédlelkészek fizetése is.

1836. szeptember 5-én a tanács a harmadik segédlelkész fizetésére megszavazott 200 Ft-ot, amelyet oly feltétel mellett volt hajlandó fizetni, ha a segédlelkész elvállalja a városi rabok lelki gondozását, és azon kívül „az oskolai gyerekeket a hit tudományban oktatni tartozzék.” Tehát a kegyúrváros, amelynek a zsebében volt a pénz, komoly feltételeket szabott, beavatkozván így a lelkipásztorkodás belső rendjébe. „[...] s a' midőn a fentebb kitelt feltételek szerént kinevezendő illyes Segéd Úr abbéli szolgálatait teendi akkoron fizetésinek kiadattatása elrendeltetend...”⁵⁵ A tanács olyan következetesen kötötte magát ehhez a feltételhez, hogy ezt még több tanácsii gyűlésen is megismételték.⁵⁶ Az iratokból végül is nem derül ki, hogy ez alkalommal sikerült-e a harmadik kápláni státuszt megalapítani. Jogos a feltételezésünk, hogy nem, mert tizenkét év múlva a téma ismét napirendre került.

1848 februárjában Kreminger Antal plébános egy hosszú és logikusan felépített levélben a harmadik kápláni státusz megalapításáért ostromolta a patrónust, melynek érveit érdemes röviden végignéznünk.

Káplán katechetai két új hivatal alapításáért esedezek a fentisztelet tettes Ns. Pártfogó tanács s nemes választott közönségnek. Okaim mellyekre szükségessé lett kérésem elérhetését fektetem, következők.

– Mikor 1789 év martius 12-én a' Szeged-Palánki plebania a többitől külön vált [...] keresztség volt 177, halott 232, házaspár 61, s ezen legfeljebb 3000-nyi népesség lelki ellátására alapított egy plebánosi s két káplányi hivatal. Most a lefolyt 1847-ik évben [...] kereszstelés 365, halott 361, házaspár 114, az egész népesség Röszkét s Ujszegedet ide értve 8235.

53 CSML tan. jkv. 1836. jún. 11. 1836. szám

54 CSML tan. jkv. 1836. aug. 2. 2250. szám

55 CSML tan. jkv. 1836. szept. 5. 2578; 2579. szám

56 CSML tan. jkv. 1836. szept. 23. 2882. szám

– A szegedi belvárosi plébánia a legkiterjedtebb [...] ’s mégis palánkban legkevesebb a lelkész

– Az 1789-ik évben mikor a palánki három lelkész megalapítottot csak két nemzeti oskola létezett [...] most [...] összesen ezen plebania körében nyolcz mintegy 800 tanonczal[...]

– a Tettes Ns Pártfogó Tanács is még 1835-ik évben mikor püspöki látogatás alkalmával önmaga harmadik káplán iránt a megyés püspökkel értekezni méltóztatott. Engedett is ekkor ő Nagy méltósága [...] a tanácsi kívánatnak csak hogy azt rögtön azért nem teljesíté mivel még azon időben a nyugalmazott plébános élvén némelyekben az is szolgáltatott

– Az új tanodai rendszer szerint [...] papi személynek kell előadni a vallás és erkölcstant ... És én kénytelen vagyok hitoktató nélkül hagyni ezen osztályokat [...]

– [...] vasár ’s ünnepnap négy parochialis Sz.misének kell lenni [...] s ezen isteni szolgálathoz hárman vagyunk[...]

A mi a megalapítási mennyiséget illeti: ez a Tettes Ns Pártfogó Tanács ’s nemes választott közönség [...] közügy iránt hálásan elismert buzgó lelkiületétől feltételeztetvén úgy hiszem tolakodó nem leszek [...] a káplányi fizetés az 1785-ki Parochiarum regulatio szerint ugyan 200 Ft [...] a katecheta jutalmazása [...] 100 Ft, összesen 250 Ft-al egy egyént alapítani kegyeskednék.”

Végül a prépost plébános segítségét is felajánlja a harmadik kápláni állás megalapításához. „[...]szobaadást meg is ajánlok, ’s ezen új lakóval járó egyéb élelmezési terheket viendem...

Többire [...] szives uri vonzalmiba ajánlott teljes tisztelettel maradtam

A Tekintetes nemes pártfogó tanács ’s

Nemes választott közönségnek

Szegeden 1848-ki Február 2-án

alázatos szolgálója

Kreminger Antal

*Prepost Szeged palánki plebános*⁵⁷

---

57 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-ált. 42. d.

A felvetett kérdésről megkérdezték a választott községet, amely ez alkalommal határozottan ellenezte a harmadik kápláni állás megszervezését.⁵⁸

Ez a példa is mutatja, hogy az egyház mennyire markában volt a kegyúrnak és milyen kényes kapcsolat volt ez a plébánia és a patrónus között. A patrónus minden egyházi ügyben benne volt és szinte püspököt játszott a plébánián belül.

4. 2. Küzdelem a kegyúr-várossal harangozó választás ügyében

Egy tekintélyes iratcsomó őrizte meg az utókornak Csanádi István harangozó kegyúri választásának történetét, amelyből hosszan elhúzódó vita származott Kreminger Antal plébános és a város között.⁵⁹ A palánki plébánián nyugdíjba vonult Mészáros Antal első harangozó, és helyébe a város nem a munkáját becsületesen teljesítő második harangozó Mihálkovic Lőrincet léptette elő, hanem a prépost plébános véleményének kikérése nélkül „ősi kegyúri jogainál fogva” első harangozónak megválasztotta és a plébánosra mintegy ráerőszakolta Csanádi István kőműveslegényt, aki mind erkölcsait, mind magaviseletét tekintve teljesen alkalmatlan volt a feladat betöltésére. Mind a két fél Lonovich püspöknek írta le az esetet a saját szemszögéből és már ebből látszik, hogy a két álláspont kibékíthetetlen ellentétben állt egymással.

Az eset a kegyúr szemszögéből:

Szolgálatjárul leköszönt Mészáros Antal palánki harangozó helyére még folyó évi május 25-én Csanád István általunk megválasztván főtisztelendő Kreminger Antal prépost alesperes s plébános úr folytonos gyakorlattal erősített választási jogunkat nem csak kétségbe vonta nem csak befolyást követelt a választásba hanem [...] tetteg ellenszegült, Csanád Istvánt templom szolgálatjára nem bocsátotta [...] a megtörtént választás után még ki is hirdette, hogy a harangozóság üres, és annak elnyerésére német szabók jelentsék magukat [...] mi Csanád Istvánnak alkalmatosságát és erkölcsi jellemét figyelembe venni el nem mulasztottuk, kényszerítve valánk az ügyet orvoslás végett Excellentiád előtt feljelenteni [...] holnapok múltak azolta el s az általunk tett választás most is tetteg gátolva van s bár [...] prépost úr [...] választási jogunkat többé kétségbe vonni nem akarja de egy új tere lép és Csanád Istvánt erköltstelenséggel vádolván azt adja okul, hogy a templom szolgálatjához nem bocsájthattya azonban igen különös, hogy főtisztelendő urasága eddig ... soha Csanád István

58 CSML tan. jkv. 1848. febr. 7. 746. szám; 1848. febr. 18. 1037. szám; 1848. ápr. 3. 1666. sz.

59 SZCSPL Parochialia I. 1/b. Szeged kegyúri-köz 42. d. A harangozó nevét az iratok hol i-vel, hol y-nal írják. Az eredeti iratban megjelenő írásmódot követjük.

erköltsisége ellen fel nem szólalt – most holnapok után [...] fellép mint vádoló [...] hatósági állásunknál fogva tsak bennünket illethet ítéletet mondani Csanády István maga viselete felett [...] választási jogunkat annyival kevésbé engedhetjük feláldoztatni, mint hogy rajtunk soha nem múland, hogy Csanády Istvánt el ne bocsájtassuk és meg is fenyítsük mihelyt [...] erköltsi hibái bebizonyúlnak. Kegyelmes Püspök Úr! A fentebbiekből kegyessen által látni méltóztatik hogy a sértett fél mi vagyunk [...] ismételve felkérjük Nagyméltóságodat, hogy főtitisztelendő Kreminger Antal prépost urat a maga határai közé utasítani [...] méltóztasson, nehogy ha bár örömtelenül kényszerítve legyünk a szenvedett tettleges hatalmaskodásért tisztelt prépost alesperes és plébános úr ellen a törvény szigorúságához folyamodni[...]⁶⁰

Kreminger prépost logikus érvek felsorakoztatásával hat oldalas dolgozatban védi meg álláspontját a megyéspüspök előtt.

Szeged Szabad Kir. Városa Tettes nemes Tanácsának mint pártfogónak a palánki harangozó végképeni mellőzésemmel lett 's épen ezért általam el nem fogadott választása tárgyában [...] van szerencsém a következőkben ez ügyet felvilágosítani 's védveimet előadni.

Ezen végképeni mellőzésemmel [...] történt harangozó választás meg nem állhat:

– az 1835-ik évben püspöki látogatás alkalmakor kötelességemmé tetetett Excellenciád által [...] hogy a fennálló harangozóhoz egy segédet második sekrestyést [...] a Ns. Tanács mint pártfogó nagylelkűséges közbejöttével iparkodnék felállítani s alapítani [...] ami meg is történt. Miháلكovics Lőrincz 3 évi ingyen szolgálata 's dicsért magaviselete díjául velemi érintkezés folytán 's kívánatomra 2-ik sekrestyésnek kinevezvén. Miháلكovics Lőrincz azóta [...] legdicséretesb szolgálatot fejtett ki teljes meglegedésemre [...] az első harangozó Mészáros Antal Temes megyében vett szőlője miatti többszöri engedelem nélküli távolléte [...] reá nehezült egész harangozói kötelességet pontosan vitte [...] sógorok lévén [...] megegyeztek a stóladíjakban egymás közötti szerződéses megegyezésök szerint. De az első harangozó az ő sekrestyését ahol csak megejthette pénzben megkissebbítette [...] Ebből örökös villongás, végre csúnya gyűlölet

---

60 A levelet a tanács 1846. nov. 9-én írta

keletkezett. Mészáros Antal első harangozó [...] a húsvéti ünnepeken át ismét hon nem lévén Csanádi Istvánra, kiért ez úgy megindult bízta a templomot. Csanádi István akkor már irányomban makacs ellenszegülni kész hajlamot tanúsított követelvéni tőlem az első harangozói stóla járulatot [...] s tőlem ki is kapta. E miatt a két sógor harangozó közt újabban megindult a gyűlölet oly annyira, hogy az első (harangozó) [...] leköszönt, mit én sem most sem még más ízben el nem fogadtam. A kibékeltetés [...] megtörtént. Ám csak színre. Ez időtől fogva az első harangozó kezét nyakába kötötte [...] nagy reszketegségek közt öltöztetett panaszkodván [...] hogy elnyomorodott. Nem sok időre maga mellé vette Csanádi Istvánt [...] egyenként bejárta felkötött kézzel a tanácsnokokat azokat maga iránt [...] könyörületességre indítandó [...] megjelent a nemes Tanács előtt is és leköszönt, maga helyett ajálván Csanádi Istvánt. Azonban kezének baja vagy semmi, vagy csak igen csekély lehetett mert azóta ő már kezét föl nem köti [...] Május 14-én nekem is kijelenté, hogy ő elnyomorulván már csak május végéig szolgálhat. Erre írák én a levelet a nemes pártfogót [...] kitanítani szándékozván. Azonban a nemes Tanács épen ellenemre szándékos mellőzésemmel [...] a nélkül, hogy valóságos megüresülés még lett vagy a híveimnek hírével lett volna május 25-én Csanádi Istvánt első harangozónak nyakra főre kinevezte 's vélem azt június 5-én tudatta [...] E közben a nemes Tanács pártfogoltja a tanácsi végzés nyomán melly nékie kiadatott ellenemi győzelmével járt kelt dicsekedett. Ezekből látható hogy [...] a nemes Tanács igen nagyot eltévedett: mert

- a harangozói megüresülést be nem várta [...]
- engem szándékosan és elvbül kikerült
- a városokban gyakorlott szokás ellenére a 2-ik sekrestyést [...] a maga helyén hagyván egy egészen új egyént [...] tett elibe és így
- a 13 évig szolgáló Mihálkovic Lőrinczet ki [...] már 53 éves alája rendelte az idegen 28 éves új első harangozónak
- s amannak (Mészárosnak) hamis ármányát [...] szentesítette
- végre ellenem indulatoskodó végzéseket hozott [...] hogy [...] igazságtalan végzése elfogadására kényszerítsen.

Ezen végképeni mellőzésemmel [...] történt harangozói választás meg nem állhat [...] a papi gyűlésekben a templomszolgák moralitása kérdés alá vétetik [...] Excellenciád mint megyés püspök nem lehet indifferens hogy ki legyen harangozó. [...] Excellenciád rendeletei jogot sőt köteleiséget tartalmaznak arra, hogy a plébános és alesperes megnézze, ki az ő

harangozója [...] s így nem csak méltányos hanem jogos is, hogy a pártfogó ez iránt az egyházzal értekezék annyival is inkább mivel őt erre kötelezi

– a hazai köztörvény 1553. art. 22. 1563 art. 27. [...] de kötelezik

– a legfőbb királyi rendeletek [...] melyek az első harangozót egyenesen a pap szolgájának nevezik. [...] az egyháziakat a honoratiorok közé sorozza tehát a plébános részéről is [...] ovatosságot feltételez, hogy ezek alkalmazásában vigyázó legyen, hogy a pártfogói választásban [...] az méltóra essen. [...] ez pedig tetteles befolyást feltételez. [...] Nagy Zomborban az egyházi gyűlés a plébánossal választ következőleg mellőzve nincs. Temesvárott szinte illykép történik az ellátás.

– Szegeden is eddig ez volt a gyakorlat [...] a plébános nem hogy kirekesztve lett volna, de küldöttséggel előztetett meg.

Ezután Kreminger Antal alapos levelében sorra megcáfolja a kegyúr érveit.

A nemes pártfogónak ellenemi okoskodása:

– A mult évi július 6-róli levelében pártfogói jogára hivatkozik. Tisztelem azt én is. De törvényt reá nem tudok 's nem olvastam semmi commentatorban, hogy a pártfogó a templomszolgák választásában az illető Plébános alesperest végkép mellőzheti.

– eddigi szokásra hivatkozik. A városi privilégiumban pedig a harangozó választása a tanácsnak átadva nincsen különösen.

– hivatkozik arra, hogy a város fizeti. A Püspök is rendeli a hivektől a fizetését ezért még sem követel sem magának sem a plébánosának az alkalmazásban kizáró jogot.

– Azt mondja a kegyúr, hogy a plébánost magát választja, tehát a harangozót is. Igaz, hogy a plébánost választja, de a Püspök előterjesztésére [...] Ennyivel [...] én is tökéletesen megelepszem.

Kreminger jellemezi Csanádi Istvánt.

– Csanádi István mesterségére kőműves legény és mint ilyen a finom templomi ruhák és készültek ki és berakodására a templomi edények tisztogatására nem alkalmas. Szabót [...] találtam a Császári Monarchiának fővárosaiban mindenütt templomi szolgálatoknál [...] s ezért tudakozódtam a magyar és német szabó czéhmestereknél [...] s tüstént ajánlkoztak vagy nyolczan. Ez nekem a két tanácsi levélben nagy véteknél és pártfogó jogba avatkozásnak tulajdonított. A miből azt érzem ki világosan, hogy

a nemes pártfogó pártfogói jogát még eszemre akaratomra sőt privát beszélgetésemre is kiterjeszti, és ezeket zár alatt kívánja tartani akkor mikor nekem hírül adja, hogy kőműveslegényt választott [...] valóságos megüresülés nélkül harangozónak.

– A kőműves – ács bizonyítvány [...] azt tanúsítja, hogy jó mester: azért kár lenne azt nekie elhagyni.

Mindezekből átlátni méltóztatik Excellenciád hogy Szegeden a nemes Tanács magát pártfogói jogában túlbecsüli, az egyházi dolgokra nézve kizárólagos hatalmat kíván gyakorolni, a templomszolgákat kénye-kedve szerint kivetni, 's mászt behelyeztetni, kizárólagos pártfogói jogai közé sorozza, 's a templomot és annak szolgáit ollyasminek tekinti a mivel egyedül ő disponálhat. A maga körében már is életbe akarná hozni azon legutóbbi I.I.R.R. táblája projectumát miszerint a városi pap [...] végképen [...] hatalma alá kerüljön. Mert ha nem tűzte volna ki magának czélul [...] nem irandotta volna leveleit mellyekben Excellenciádtól nem az ügy elintézését kívánja, hanem csak azt, hogy engem végzése elfogadására kényszerítsen. Illy körülmények közt ismételve kijelenteni kénytelenitetem hogy én Csanádi Istvánt sem első, sem második harangozónak el nem fogadhatom [...] fiú teljes bizalommal kérem Excellenciádat: méltóztassék az én védelmemre ezen ügyet a Főméltóságú Magyar Kir. Helytartótanács elibe kegyesen fölterjeszteni. [...] Atyai Kegyeibe ajánlva [...] Szegeden Január 6-án 847. engedelmes fia Kreminger Antal prépost szegedi alesperes palánki plébános.

Ez a két levél alkalmas arra, hogy az ügy lényegét megismerjük. Ezek után idézzük fel a hosszúra nyúlt ügy főbb eseményeit.

Csanádi István kőműveslegény 1846. május 14-én kapott egy ajánlólevelet Nyári Ferenc Szeged-rókusi plébánostól, és másnap, május 15-én megírta pályázatát:

Tekintetes Nemes Tanács! Legkegyelmesebb Pártfogó Uraim! Reménylén azt, hogy [...] Mészáros Antal helybéli polgárnak azon buzgó esedezését és óhajását mellynél fogva engem mint jövendőbeli gyámolítóját helyébe a Tekéntetes Nemes Tanácsnak Kegyessége által Palánki harangozónak kineveztetni könyörög vigasztaló pártolás nélkül hagyni nem méltóztatik [...] bátorkodok legmélyebb alázatossággal az iránt esedezni [...] méltóztassék engem Mészáros Antal eddigi palánki harangozó helyébe a legkegyesebben [...] kinevezni. Csanády István kebelbéli polgár.

Az 1846. május 25-i tanácsi ülésen Kreminger Antal plébános előzetes megkérdezése nélkül már ki is nevezte a pártfogó Csanádit palánki harangozónak, és arról is gondoskodás történt, hogy a „kamarási tisztség rendes harangozói fizetését és folyó évi június 1-i napjától annak rendje szerint kiszolgálja.”⁶¹

Lengyel Pál polgármester meglehetősen későn, csak június 5-én értesítette Kreminbert. Egy hónap múlva azonban Kreminger már ki is rúgta Csanádit, melyről a főügyész így nyilatkozott:

Rengy Ferdinánd tiszti fő ügyész [...] véleménye abban összefoglalóan [...] nevezett kirugó plébános úr ellen megyei püspök úr ő méltóságátul elégtétel kivántatván a harangozónak megválasztása [...] megerősítessen s azon plébános úrnak tudtul adassék hogy a hatósági határozatokat tett uttyán gátolni szabadságában nem áll s ha képzelett jogának tett uttyán vissza torlásával fel nem hágy e Tanács őt mint hatalmaskodót is a törvények értelmében megzabolázandja és módot találand a harangozói szolgálat sikeresítésére

A tanács gyűlés elfogadta a főügyészi véleményt és Csanádit utasította, hogy napoként jelenjen meg a plébánosnál és munkahelyén a templomban.⁶² A plébános sem hagyta annyiban és 1846. szeptember 21-én hosszú levélben reflektált a főügyészi véleményre és a tanács határozatára. Mindenekelőtt bemutatta a városnak kedves pártfogoltjukat:

Tudományom van arról, hogy a harangozónak kinevezett Csanádi István – a nállam szólók szavaival élek – kártya-spiller, kortsmákban éjszakázó, játékban csaló ’s veszekedő [...] é felett igen káromkodó sőt a templomban is szolgálat alatt káromkodott [...] nem testi hanem erkölcsi hibákról van szó ’s ez az oka mellynélfogva [...] Csanádi István egyéniségét tekintve harangozónak el nem fogadhatom.” Aztán kitér a szomszédos királyi városok gyakorlatára: „[...]az eféle pártfogói választásoknál más sz. kir. városok u. m. Szabadka, Zombor, Temesvár példájára Szegeden sem mellőztessenek el végképp az illető lelkészek és templomatyák kiket a dolog legközelebről érdekel [...] kihallgatást és véleményadást mint eddig is minden elő esetben történt jogszerűen követelek. [...] Ki nem térendek

---

61 CSML tan. jkv. 1846. máj. 25. 2468. szám

62 CSML tan. jkv. 1846. júl. 6. 3314. szám

a tisztelt tiszti ügyészi vélemény azon jogkérdésben úgy sem tartozó kitételeire mely szerint plébánosi kirugásokról lázongó plébánosról, jogképeletről megzabolázásról s több effélékről szándékosan történik kiemelés, mert illyeseket higgadt vérrel a közönséges szólásmód nem jogkérdésekben és hivatalnokokról szok használni hanem tulajdonkép 's alkalmatosan barmokról és rabokról [...] Többire szíves úri hajlamiba ajánlom tisztelettel maradtam a Tekéntetes Tanácsnak Szegeden 1846. szeptember 21-én aláztatos szolgája. Kreminger Antal.

Csanádi erre elment a kőműves céh vezetőihez és erkölcsi bizonyítványt kért és kapott, melyben 1846. október 1-jei dátummal igazolják becsületességét, szorgalmát és erkölcsi magaviseletének kifogástalanságát. Az összegyűlt levelek ismét a tanácsülés elé kerültek és Rengy Ferdinánd tiszti főügyész 1846. október 9-én annak a véleményének adott kifejezést, hogy „rendeltesék vizsgálat Csanád István ellen, és ha csakugyan lennének olly hibái amelyek szolgálattára nézve méltán akadálynak tekinthetők” fel kell menteni állásából. A gyűlés a vizsgálat javaslatát nem fogadta el, viszont a „prépost ő Tisztelendőségének tudtára adatni rendeltetik, hogy mivel a Tanács által kétségbevonhatatlan jogánál fogva megálasztatott harangozó Csanád István ellen [...] semmi alapos vád fel nem hozattatván – annak elmozdítására ok fent nem forog.”⁶³

A folyamat eddig jutott, amikor a tanács 1846. nov. 9-én megírta azt a nagy beszámoló levelét a püspöknek, amelyet fentebb közöltünk. Kreminger prépost ugyancsak fent közölt sokkal bőségesebb beszámolóját csak a következő év január 6-án írta meg a főpásztornak. S akkor az történt, hogy Csanád személyesen megjelent a tanácsnál és panaszt tett a prépost ellen, hogy vízkereszt ünnepeén „a templomból újra kipirongatván [...] Hunczut gazember s több rút kifejezések közt számos jelenlévő hallatára karjánál megfogta és a templomból kilödni erősködött.” Ekkor a tanács elhatározta, hogy az udvari kamarához teszi át az ügyet.⁶⁴

A felterjesztésnek sem az iratcsomóban, sem a tanácsi jegyzőkönyvben nem találtam nyomát, amikor Csanád 1847. február 22-én ismét panasszal élt a tanácsnál és „Kreminger Antal prépost alesperes és Plébános úr által a mai napon az almariom kultsoknak tőle tett útján erőszakosan lett elvételével a többi kultsok általadására is kényszerítettven kér hathatós intézeteket tenni.” A gyűlés egy bizottságot kért fel az eset

63 CSML tan. jkv. 1846. okt. 9. 5288. szám

64 CSML tan. jkv. 1847. jan. 7. 184. szám

kivizsgálására.⁶⁵ A szegedi tanácshoz 1847. január 28-án érkezett meg Lonovich püspök válasza. Február 1-jén rögvest összeültek a püspöki válasz megtárgyalására.

Lonovits József csanádi püspök úr [...] f.é. januarius 28-kán [...] válaszulván [...] nyilvánítani méltóztatik, hogy miután a már megtörtént választásról lenne szó abban a Tanács jogának gyakorlását tiszteli [...] egyéb eránt méltányosnak tartaná, hogy az öreg 53 éves s már 13 évek óta mint alharangozó híven szolgáló Miháلكovics Lőrincz első sekrestyés legyen [...] Csanády István pedig mint most szolgálatba lépő nékie alá rendeltessék.

A rendelkező részben a pátfogó tanács hűséges maradt önmagához és leszögezi: a püspök kérése nem teljesíthető, mert egyrészt Csanádi már meg lett választva, másrészt a pártfogó által felszerelt templom javait biztonságosabban érzi Csanádi kezében, akinek ingatlan vagyona van, mint Miháلكovits kezében, aki teljesen szegény.⁶⁶ Így a dolog megint megoldatlan maradt. Még ugyanebben a hónapban Kreminger levelet írt a tanácshoz és erőteljesen tiltakozott jó hírneve jegyzőkönyvi megsértése ellen.

Csanádi István a fentisztelt tanács által kinevezett harangozó két ízben január 11-én és Február 22-kén panaszt adott személyesen ellenem be és ingerült egyoldalú panasza jegyzőkönyvbe vétetvén [...] szint annyi tanácsai végzése alapja lőn. Ekként nevemet, állásomat, 's jellememet jegyzőkönyvileg megpiszkolva [...] személyemet a feladás szerint ugyanazonosítva látom. Mindez alacsony reám fogás és merő rágalom [...] mivel nem igaz [...] sértett állásomhoz illő s kellő elégtételt kérek, kívánok és sürgetek [...] Ezt így tovább eltűrni tilt betsületem. Újítom kérésem és mielőbbi igazságos elégtételt várva [...] maradtam [...]

A tanács azonban nem sietett elégtételt adni, ismét vizsgálatba kezdett. „Ezen kérelem ez érdembeli vizsgálat eszközzésére kirendelt Lengyel Pál polgármester 's küldött társainak hivatalos haszonvétel végett kiadatik.”⁶⁷

Március 23-án azonban érdemben történt valami ebben a kínos kegyúri ügyben. Temesváry István Csongrád Megye első alispánja megkezdte a tanúk kihallgatását. Az

---

65 CSML tan. jkv. 1847. febr. 22. 893. szám

66 CSML tan. jkv. 1847. febr. 1. 508. szám

67 CSML tan. jkv. 1847. márc. 12. 1090. szám

első tanúvallomás Tokár István özvegyétől, született Privári Katalin polgárnétól írásban ezen a napon érkezett be. A csoportos tanúkihallgatás azonban 1847. április 6-án volt. Ekkor 13 tanút hallgattak ki. Kreminger plébános is megkapta a kihallgatási jegyzőkönyveket és 1847. április 12-én a tanácshoz írt levelében összegzi a kihallgatások eredményét és közli:

Mái napon Tettes Ns. Csongrád Vármegye kiküldöttei által megejtett törvényes vizsgálat nyomán világosan kitűnően az: hogy Csanády kőműves legény [...] nem tsak mielőtt harangozóvá lett káromkodó északázó, kártyázó, s kártyában csaló, veszekedő, és fenyték alatt börtönnel büntetve is volt, hanem hogy Isten Krisztus, Szentek elleni káromlásokat magában a templomban is nem iszonyodott közbotrányra elkövetni miolta már harangozó, sótt templomi pénzlopás is reá valósult [...] a templomban az után [...] káromkodik nekem vissza felelget még az oltárnál is [...] illy nyers, goromba veszedelmes szolgára tehát engem kárhoztattatni semmi pártfogónak [...] sem lehet [...] azt [...] hogy ő továbbra a templomban szolgáljon lelkipásztori és alesperesi állomásomnál fogva meg nem engedhetem a' mit is Tekintetes Polgármester urnak tudtul adni nem kések.

Már úgy látszott, hogy a plébános győzött és a Tanács végre engedni kénytelen. Erre reményt adtak Lengyel Pál polgármester válaszában első sorai:

A harangozó elmozdításáról f. holnap 12-én költ becses Levelére tisztelt Főtisztelendő uraságának tisztelettel válaszolni sietek, hogy a Tekintetes Tanácsnak soha szándoka nem volt köz botrányra alkalmat nyújtó egyének által betölteni az egyházi szolgálatokat[...] Azonban [...] hivatalos állásomnál fogva nyilváníthatom, hogy miután Csanády István harangozónak megválasztott [...] a Tanács mellőzésével vidéki Törvényhatóság vizsgálatjára szolgálatból ki nem lökhető, következőleg minden deferentia mellett, mellyel tisztelt Főtisztelendő Urasága erányában viseltetett nem elégedhetek meg Csanády István tényleges elmozdításának egyszerű tudtomra adásával... Szegeden April 13-án 847. alázatos szolgálja Lengyel Pál polgármester

A prépost plébános ennek ellenére kitarított döntése mellett, amelyet 1847. április 15-én közölt a polgármesterrel és az „érdemtelen pártfogoltat” dolgozni továbbra sem engedte. A tanács az 1847. április 26-án tartott gyűlés eredményeképpen ismét a püs-

pökhöz fordult, hogy „a palánki Prépost Plébánost a maga hatáskörébe utasítani méltóztasson.”

Számtalan év sorokon által sértetlenül őrizték meg Eleink valamint Hatósági ugy Egyházi pártfogói jogaikat – melyek sáfárkodásaink alá jutván, hisszük miként azok elhanyagolása avagy megszorítása végett nem pirulnak el hajdan békén nyugvandó hamvaink felett a mi utódjaink sem. Mert mit Városunk szabadsága [...] ’s jogai megőrzése eránt hivatali hitünkben fogadtunk azt ápolva sértetlenül a leendő nemzedéknek által botsátani el nem mulasztandjuk ’s midőn e’ férfias lelkesedéssel őrködünk Városunk érintett tulajdona fölött nem lehete megütközés nélkül nem értenünk, hogy Főtisztelendő Prepost ’s Allesperes Kreminger Antal úr a’ szent Dömei Egyháznak törvényesen elválasztott Harangozóját Csanády Istvánt állásból tényleg [...] kivetkőztette. [...] Minél fogva nehogy senki által el nem vitázható jogainkhoz ragaszkodva szigorúbb mádokhoz nyúlni kényteleníttessünk. Nagy Méltóságodat ezennel felkérjük [...] reánk nézve valóban kedvetlenül hatott benyomást eloszlatni [...] méltóztasson[...] Harangozó törvényes ok adatok nyomán csak a pátfogó által mozdítható el szolgálatából.⁶⁸

A ravasz Csanádi ismerte a tanács érzékeny pontját és mesterien megfogalmazott levelében a város „megsértett kegyúri jogára” való hivatkozással kérte állásába való viszhelyezését.

[...]méltóztassék a’ Tekintetes Nemes Tanács engemet, érintett Plébános úr által tetemesen megsértett de kétségbe nem vonható jogánál fogva a’ harangozói szolgálatomba erélyes végrehajtás mellett annál inkább visszahelyeztetni, minthogy engemet tisztelt Plébános úr nem annyira egyéniségem miatt mint a’ Tekintetes Nemes Tanács joga meggyengítésére sőt úgy szólva megsemmisítése végett üldöz és továbbá minthogy a’ kulcsok kicsavarása is nem annyiban tekinthető volna mintha azokat csupán a’ magam kezéből csavarta volna ki, hanem annyiban, hogy az által azokat a’ Tekintetes Nemes Tanácsnak magának és a’ Tekintetes Tanács által képviselt ötvenezer Szegedi lakosnak kezeiből csikarta és csavarta légyen

---

68 CSML tan. jkv. 1847. ápr. 26. 2070. szám

ki[...] A' Tekintetes Nemes Tanácsnak szerencsétlen szegény szolgája: Csanádi István helybéli polgár és palánki harangozó

Az egy éven keresztül húzódó kegyúri párbaj iratanyagát Lonovich püspök elgondolkoztató és bölcs levele zárja.

Tekintetes Szabad Királyi Szeged Városa Tanácsának

Midőn a Tettes Városi Tanács f. év Szent György hava 26-án [...] írt soraiban egyik fő még az utódok által is magasztalendő érdemének kívánja tekinteni hatósági egyház pártfogói jogának sértetlensége körüli órködését, nagyon felöltő ugyan akor a katolikus egyházi előjáróktól azt követelni: hogy ők Szentegyházunknak elidegeníthetetlen hatalmát akár nem ismerve akár arról lemondva lássák ugyan fogyatkozásokat melyek az egyház szolgálatjára választott egyéneknél feltűnnek – lássák azon rendetlenségeket mellyek ezektől egyenesen templomi szolgálatjuk körében követtetnek el az egyházi teendőknél zavart háborgást okoztak, de megbírálásukra annak meghatározására: meddig kelljen hibáikat eltűrni? meddig lehessen jobbulásuk után várni, mikor fajul el már annyira a dolog, hogy az csak az egyének változtatásával legyen elfordítandó? [...] Ily alárendelt állapotot mind-eddig megýémnek egyik egyháza sem ismert. [...] Kénytelen vagyok felemlíteni hogy nekem is van ahoz szavam: mi történjék megýém templomában ... a nevezett férfiú megszokott istenkáromlásait, trágár beszédeit s nem ép fedhetetlen magaviseltét [...] kölcsönös fel botránkozásoknak botrányos viselkedésnek helyet egy jóérezkű ember sem engedhet[...] S ezért jóvá hagyván az illető Plébános és esperes eljárását ezennel illendően megkérem a Tettes Tanácsot miszerént az eként megýeresedett harangozó állomás betöltése iránt intézkedni szíveskedjék.”

Még egy adalék a tanácsi jegyzőkönyvben: Kreminger Antal kérte az így állásából a püspök által felfüggesztett Csanádi István harangozó kegyúri fizetésének leállítást.⁶⁹

4. 3. A híres 1848/49-es „Kreminger ügy”

Sokkal kényesebb volt és nehezebben ért véget az 1848-49-es forradalom és szabadságharc alatt Kreminger prépost számára az az ügy, amelyet szinte a Szeged történetével

69 CSML tan. jkv. 1847. júl. 5. 3376. szám

foglalkozó valamennyi könyv megemlít, és amelyet általában csak „Kreminger ügynek” emlegetnek. Az esetet nagyrészt Szeged történetírójának leírása alapján ismertetem.⁷⁰

1849. április 14-én Debrecenben elfogadták a Függetlenségi Nyilatkozatot. Szegeden egy nagygyűlésen hirdették ki 1849. április 29-én a Mars mezőn. Az istentiszteletet Szabados József teológiai tanár végezte, aki nagyon korán elkötelezte magát a forradalom mellett. Voltak azonban – írja Reizner – akik a debreceni nemzetgyűlés végzésének nyíltan ellenszegültek. Ezek közé tartozott a belvárosi plébános Kreminger Antal is. A prépost már korábban is a Csongrád Megyei Konzervatív Párt jelentős tagja volt. A szenvedélyek Szegeden is elszabadultak és a forradalmárok szemében Kreminger ellen-szenves személlyé lett. A szegedi papok között is voltak lelkes forradalmárok, mint Nyári Ferenc rókusai plébános, vagy Szabó Richárd belvárosi káplán. Kreminger azonban tartózkodott minden szélsőségtől, a politikának szószékére hurcolását helytelenítette. A forradalmi hangulatban ezért az 1848. december 17-én tartott gyűlésen a hazafiatlanság vádjá is felmerült ellene. Ilyen előzmények után történt, hogy Földváry csapatában harcoló gerillák egyikének gyermeke meghalt és a vagyontalan anya arra kérte Kremingert, hogy ingyen temesse el a gyermekét. Mire állítólag a prépost így válaszolt: „Olyan embernek, aki most is a király ellen harcol, nem temethetem el a gyermekét ingyen.” A hír Szegeden elterjedt, és elképzelhetetlen ingerültséget váltott ki, amely már kezdett elülni, amikor Földváry és csapata dicsőséges győzelemmel nagy ünneplések között hazaérkezett. A hír a gerillák tudomására jutott és egy csapat Csanády vezetése alatt felkereste Osztrovszky kormánybiztost azzal a kijelentéssel, hogy ha a dolog méltó elégtételt nem nyer, a prépostot felkoncolják. A legválságosabb időszakban érkezett gróf Batthyány Kázmér Szabadkáról Szegedre, hogy Debrecenbe sietve a miniszteri tárcáját átvegye. A prépost fenyegetett életének megmentésére a polgármester a tanács és a segéd-kormánybiztos egybevágó javaslata szerint más alkalmas mód nem kínálkozott, mint hogy a plébánost állásától felfüggesztettnek nyilvánítsák és ellene a vizsgálatot elrendeljék. Batthyány ezért április 26-án Szegedről való eltávozása napján „Nyílt Rendeletet” intézett a tanácshoz – amely nyomban falragaszokon is megjelent a városban:

A szegedi városi hatóságnak ezennel meghagyatik, hogy Kreminger Antal prépost és belvárosi plébános urat, ki a hivatásának, a haza jelen vész állapotában [...] meg nem felelt [...] közönségesen ösmert szelleménél fogva jelen állomásának további vitelére érdemtelen, hivatalától felfüggesztvén, helyette pártfogói jogánál fogva, más érdemes egyént válasszon. Szegeden April hó 26-kán Gr. Batthyány Kázmér országos biztos.

---

70 Reizner i. m. II. 153-155. old.

Kreminger erre „Nyílt Válasz”-t bocsátott közre – külön nyomtatásban, mert közleményének közlését a helyi hírlap megtagadta – amelyben végtelenül bölcsen és mértéktartóan próbálta megvédeni jó hírnevét:

Ezen személyemre vonatkozó nyílt-rendeletre a szegedi hatóságnak és közönségnek, de különösen palánki hiveimnek, becsületem, egyházi és polgári állásom szennynélküli megmentésére, önvédelmemül, nyíltan kell válaszolnom: A rendelkező nemes gróf urnak igaz hazafiai tisztelet; nem övé a felelősség [...] hanem azoké, kik engem nála bevádoltak[...] stb.⁷¹

A város közönsége a megürültnek nyilvánított plébániai hivatalt 1849. május 21-én tartott közgyűlésén be is töltötte. Egyházkegyúri jogánál fogva megválasztotta Szabados József teológiai tanárt palánki plébánosnak. Kremingertől a javak élvezetét megvonta és az ügyben kinevezett küldöttség az elmozdítás és beiktatás tényét erőszakkal teljesítette. Horváth Mihály csanádi püspök vallás és közoktatásügyi miniszter május 31-én azonban Szabados József „kegyúri” megválasztását megsemmisítette. Erre a közgyűlés június 8-án Kossuthhoz terjesztette fel az iratokat, és június 29-én pedig még 17 tanúnak a kihallgatási jegyzőkönyvét is. Azonban a minden fórumon kellemetlennek tartott ügy hivatalos elintézését nem nyert. Róka József makói püspöki helynök találta meg a megoldást. Két hónapra elküldte Kremingert a budai gyógyfürdőbe. Ezalatt a forradalom és szabadságharc elbukott. A prépost visszatért Szegedre, ahol állásába hivatalosan visszahelyezték.

Gaál Edvárd Kerületi Kir. Főbiztos helyben folyó év és hó 30-án 99-ik szám alatt költ rendeletben – miután főtisztelendő Kreminger Antal Prepost és helybéli belvárosi plébános folyó év április hó 26-án a pártütők által hivatalától felfüggesztetett [...] nevezett főtisztelendő Prepostot előző tisztségeibe visszahelyezni, és a tanácsot oda utasítani méltóztatik: miszerint említett Prepost ’s Plebanos elvételét plébánusi hivatalának ’s azzal összekötött mindennemű javadalmak élvezetének birtokába vezetessék, és felfüggesztésétől hátralévő tiszti járandósága kiszolgáltassék.⁷²

A szegedi prépost plébánost a Csanádi Püspökség is 1849. szeptember 5-én rehabilitálta:

71 Lovászi Józsefné: „Szegednek népe...” Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc dokumentumai a Somogyi könyvtárban. In: Szeged 1998. március 34-35. old.

72 CSML tan. jkv. 1849. aug. 31. 225. szám

„Csanádi Püspöki Sz. Szék Temesvárott f.e. augusztus hó 28-án 169-ik sz. alatt költ levelében azon tudósítását teszi: hogy hivatalából felfüggesztett Kreminger Antal Prépost Plébános Alesperes – eddigi hivatalába – jogaiba s jogainak tellyes élvezetébe – az e részben közben jött magyar miniszteri alaptalan ’s jogtalan rendeletének megsemmisítése mellett viszahelyeztetik.”⁷³

5. AZ ARANYMISÉS „ÁLDOZÁR”⁷⁴

Sok munkában és küzdelemben eltelt ötven év és Kreminger Antal palánki plébános 1876. október 26-án az aranymisés oltárhoz léphetett. Az egész várost megmozgató ünnepségnek különös fényt adott az, hogy kézvezetője Németh József segédpüspök és püspöki helynök volt, akit 24 évvel azelőtt mint kedves tanítványát a prépost plébános vezetett az újmisés oltárhoz. A Szegedi Híradó áradozva nyilatkozik Németh püspökről: „... társas körökben egy finom lelkű, nagy műveltségű férfit ismertünk föl benne, aki papi hivatását a polgári kötelességekkel összeegyeztetni akarja és tudja”, majd hozzászól:

De ami ránk nézve legbecsesb, fölismertük benne a szegedit, ki a szeretet melegével csügg a távolban is szülővárosán figyelemmel és részvétellel kíséri azt fejlődésében, jó és balsorsában miként ezt már tettel is megmutatta. Valóban nem csoda, ha tisztelt földink mindenkit elbájolt...

Az ünnepélyes aranymise fényes papi segédlettel és Németh József segéd püspök manuduktorsága mellett reggel 9 órakor kezdődött a Szent Dömötör templomban és fél 12 felé ért véget. A plébánosáért rajongó hálás szegedi nép zsúfolásig megtöltötte a templomot, de papok is sokan eljöttek az ünnepségre. A csanádi egyházmegyések mintegy 30-35-en lehettek, de szép számmal vettek részt a szomszédos váci és pécsi egyházmegyéből is. Szeged város hatósága, mint kegyúr testületileg volt jelen a ritka papi jubileumi ünnepségen. S amikor kilencet ütött az óra, az aranymisés prépost plébános a püspökkel az oldalán az asszisztencia kíséretében baldachin alatt a főajtón vonult be a templomba a főoltár elé. Itt Bódi Antal makói prépost – az aranymisés pályatársa és legjobb barátja – köszöntötte, és egy aranykelyhet adott át az aranymise emlékéül, amelyet az ünnepelt meghatott szavakkal köszönt meg. Ezután beintonálta a „Te Deu-

⁷³ CSML tan. jkv. 1849. szept. 5. 278. szám

⁷⁴ Kreminger Antal aranymisés ünnepségéről szóló beszámolót a korabeli újság cikke alapján közlöm. Szegedi Híradó XVIII. évf. 132. szám 1876. okt. 29.

mot” a hálaadó himnuszt, amelyet az egész templom őszinte hálaadó szívvel énekelt. Az egyházi szertartás ezután a legnagyobb ünnepélyességgel folyt le az öreg Dömötör templom falai között, melynek csúcspontját Oltványi Pál szívhez szóló népies szentbeszéde jelentette, amelyben élénk vonásokkal ecsetelte az ünnep jelentőségét és rajzolta meg az ünnepelt ötven éves pályafutását. A kóruson a tanítóképző énekkara, valamint az egyházi énekkar és zenekar is a nagy ünnephez méltóan szerepelt. Szólót énekeltek Hetényi Antónia és B. Nikó Lina asszonyok. Közreműködött még Kémérdyné leányképezdájének énekkara néhány férfi taggal kiegészítve a dalárdából. A szentmise végeztével a jubiláns plébános aranymisés áldást osztott a papságnak, a patrónusnak és a jelenlévő közönségnek. Amikor az asszisztencia és az ünnepelt a templomból kivonult, mozsárágyú dörgések tették felejthetetlenné az ünnepet. Az aranymisés ezután a püspökkel és a papsággal a plébániára vonult, ahol Németh c. püspök remekbeszabott latin beszéddel köszöntötte az aranymisést az egyházmegyes papság nevében, melyre Kreminger prépost rögtönözve a legnagyobb könnyedséggel szintén latin nyelven válaszolt. Ezután a protestáns egyházak nevében Varga Pál református lelkész köszöntötte meleg szavakkal tolmácsolva mindannyiuk őszinte tiszteletét és rokonszenvét. A prépost plébános hasonló meleg szavakkal köszöntötte meg és kifejezte reményét, hogy az egyetértés amely Szegeden a hit felekeztek között eddig fennállott, továbbra is megmarad. Ezután a katolikus kántorok tisztelegtek testületileg, majd jött a köszöntő hívek véget érni nem akaró hosszú sora. Az üdvözlő táviratok reggeltől estig érkeztek a plébániára.

Délután egy órakor kezdődött a 200 terítékes ünnepi ebéd az Olvasó Egylet díszes termében, amely a legjobb hangulatban délután 4 órakor ért véget. A pohárköszöntők sorát maga az ünnepelt aranymisés nyitotta meg éltetvén a királyt és fölséges családját, a szintén aranymisés pápát (IX. Pius) a város vezetőit s végül Német püspököt, akit 24 évvel azelőtt p. vezetett oltárhoz. Ezután egymás után hangzottak el a pohárköszöntők – s ahogy a korabeli újság megjegyzi – az „egyikből a szív melege áradt, másiktól az ész és élce tüze pattogott és sziporkázott, a legtöbben azonban az alkalomhoz illő emelkedettség nyilvánult ... és az ő fő viselője nem roskadt le a sok áldás és áldomás alatt, hanem majd mindegyiket viszonzta egy-egy talpraesett toasztal.” Nagy örömujjongás fogadta, amikor Németh püspök állt fel és elsorolta, mi mindent köszönhet a jubilánsnak életpályáján, aki mindig mellette állt és baráti, atyai tanácsaival támogatta. Hála szeretetét nyilvánította a szeretetteljes fogadtatásért, amelyben szülőföldje polgárai részesítették és ez kötelezi őt arra, hogy Szegedért ezután még többet tegyen. A nagy éljenzéssel fogadott köszöntő után Dáni Ferenc főispán emelkedett szólásra és elmondta, hogy vallási türelmetlenség sokfelé található még a legműveltebb országokban is. Aztán rámutatott Magyarországra, mint a vallási türelem hazájára, s végül Szegedre, ahol a különböző felekezetű lelkészek „nemcsak hogy viszálykodásban nem élnek, sőt egymást a legjobb indulattal támogatják. Ebben kiváló érdeme van a kath. Papságnak

s elsősorban úgymond ünnepelet főpapunknak. A vallási türelem legyen ezután is vezérünk és a hazaszeretet egyesítsen mindnyájunkat... az alkotmányos király zászlója alatt.” – fejezte be pohárköszöntőjét a főispán. Végül a prépost plébános emelt poharat és lelkes szavakkal élte Szeged népét. A Szegedi Híradó így fejezi be beszámolóját: „Ezzel a lakoma s az ünnepély véget ért, de kellemes emléke sokáig élni fog a város polgáraiban.” A színes beszámoló után a Szegedi Híradó külön címben közli: „Kreminger Antal prépost-plébános 50 frt-t küldött a polgármester úrnak azon utasítással, hogy ez összeg fele az árvaházra fordíttassék, másik fele pedig a szegényeknek kiosztassék.”

6. KREMIKER ANTAL HALÁLA ÉS TEMETÉSE

1885. február 5-én a Szegedi Híradó nagybetűs rövid hírből tudatta Szeged polgáraival: „Kreminger Antal prépost és Szeged-belvárosi plébános ma reggel öt és fél órakor meghalt.”⁷⁵

A másnap megjelenő szám ismét közli a szeretve tisztelt plébános halálhírét, majd hozzáfűzi: „Nem váratlanul múlt ki a 82 évében járt agg férfiú közel bekövetkezendő haláláról mindenki meg volt győződve már hetek óta attól a perctől kezdve midőn a városban híre ment, hogy ágyba esett. Mert ami ágyba fektette a kötelességeit a legvégső határig teljesítő ősz lelkipásztort az az öregek betegsége volt: a végelgyengülés miből nincs fölépülés. Meghalt az öregek szép halálával szenvedés nélkül nyugodtan. Nem is meghalt, hanem elszenderült egy hosszú álomra, amiből nincs fölépülés ...”⁷⁶ A helybeli társ-lap, a Szegedi Napló meghatóan írja le a prépost-plébános utolsó perceit. „

A boldogult prépost végperceit nem háborította meg a halálküzdelem fájdalma. Utolsó óráiban inkább csöndes szendergőhöz mint haldoklóhoz hasonlított arcán nem változott egy vonás sem. Az utóbbi napokban néha láz fogta el s többször esett önkívületi állapotba, néha gyöngye beszéd hagyta el ajkát; s környezetét arra kérte, vigyék le hivatalos irodájába, hogy ő dolgozhassék ... ma éjszaka néhány órával halála előtt újólág láz lepte meg. Fölemelkedett kissé ágyában s mély ércztelen hangon megszólott (napok óta először)

– Dolgozni...

Ezután visszahanyatlott párnájára s e perctől kezdve csöndesen, nyugodtan feküdt ágyában. Környezete akkor már tudta, hogy elérkezett a legszomorúbb pillanat. A prépost ágyánál halála órájában Neurohr Károly,

⁷⁵ Szegedi Híradó XXVII. évf. 28. szám 1885. febr. 5.

⁷⁶ Szegedi Híradó XXVII. évf. 29. szám 1885. febr. 6.

Kovács János és Eszes István segédlelkészek voltak az ápoló személyzettel. Valamivel negyed hat után a prépost lélekzete hirtelen elfulladt, majd egy hosszú mély sóhaj szakadt föl kebléből ... karjait széttárta mint az egyházi szertartás alatt szokta ... s lelke elszállott⁷⁷

A Belvárosi Plébánia Halottak Anyakönyve így regisztrálja a prépost plébános halálát.

Halál év, hó, nap: 1885. február 5.

Dr. Kreminger Antal csanádegyházmegyei áldozár, hittudor, csöppőfői cz. Prépost k.é. alesperes, sz.széki ülnök püspöki biztos Szeged-palánki plébános.

Szülők: Kreminger György

Peszvár Franciska

Származási helye ideje:

1804. január 21.

Lakhelye: Szeged Palánk plébániaépület

Betegség vagy halál neme: végelgyengülés

Szentségekkel el volt-e látva: igen

A temető vezeték és keresztneve, hivatala: Németh József felszentelt püspök csanádi nagyprépost⁷⁸ stb.

A ravatalt az elhunyt kívánsága szerint a plébánia első emeleti nagytermében állították fel az ajtóval szemben. Az elhunyt prépost halotti öltözéke: reverenda, karing, préposti vállgallér, birétum, a lábán pontifikáló cipő, a mellén préposti kereszt. Fejénél feszület állt, fölötte fekete drapériából mennyezet, mellette égő gyertyák, a ravatal előtt térdeplő, mellette díszegyenruhába öltözött rendőrök álltak őrt. A plébánia bejáratánál is rendőrök a tűzoltókkal együtt biztosították a rendet. A nép egész nap özönlött a ravatalhoz, hogy még egy búcsúpillantást vessenek szeretett plébánosukra. „Nők, gyermekek férfiak nagy csoportja állotta körül a koporsót – írja a Szegedi Napló – néma megindulással. Itt, ott halk zokogás hangzott föl ... öreg anyókák, kiknek nagyon nehe-

⁷⁷ Szegedi Napló VIII. évf. 29. szám 1885. febr. 6. 2. old.

⁷⁸ Belv. Halottak Ak. XII. kötet 1881-1885. 191. old.

zükre esik megválni megszokott papjuktól, könnyezve térdeltek a ravatal lábánál. Sok ily megindító jelenet játszódtott le a nap folyamán...”⁷⁹

A temetési szertartás⁸⁰ 1885. február 6-án délután 3 órakor kezdődött. A templomteret az Iskola utcát és az ide vezető utcákat már a kora délutáni órákban óriási tömeg lepte el. Szeged minden részéből jöttek a gyászolók és a rendet a rendőrség és tűzoltóság csak ügyel-bajjal tudta fenntartani. De nem csak a templomtéren és az ide vezető utcákban, hanem a kis körút és a Kálvária utca mindkét oldalán is sűrű falat képezett a feketébe öltözött emberek sokasága. A fenntartott helyen foglaltak helyet a város nobilitásai: Kállay Albert főispán, Pálffy Ferenc polgármester, Görgey Kornél és Georgievics tábornokok, Kürthy alezredes és Védő őrnagy. Ott volt még Szabados János helyettes polgármester, Szluha Ágost főkapitány, a tanács és a magisztrátus, valamint a városi tisztikar teljes létszámában, a jótékony nőegylet, az izraelita nőegylet küldöttsége, a városban lévő összes felekezetek küldöttségei. A református egyházat Lévay Ferenc gondnok és Varga Pál lelkész képviselte. Az evangélikusok küldöttségét Thonay József lelkész, a zsidó hitközség küldöttségét Dr. Rózsa Izsó elnök vezette.

A koporsót 3 órakor hozták le a térre. A templomból Németh József püspök teljes egyházi díszben nagyszámú papság kíséretében a koporsóhoz vonult, és megkezdődött a szertartás. A „Miserere” után Chilkó belvárosi kántor megható búztatót énekelt. Ezután a koporsót a templomba vitték. Aki csak befért, ott szorongott a templomban. Itt hangzott el Oltványi Pál prépost megható gyászbeszéde. Az énekkar éneke után a koporsót ismét kivitték a térre és betették a gyászkocsiba, melyet négy fekete ló húzott és megindult a menet a belvárosi temető felé. A Szegedi Napló találóan jegyzi meg: „A gyász-szekér mögött gyászolónak nem egy felekezet, vagy osztály haladt, hanem maga Szeged.” Elöl haladt a lovas rendőrség, utána az egyletek, testületek zászlóik alatt... A kocsni előtt fehérbe öltözve koszorúval a fejükön negyven kisleány haladt templomi zászlókkal. Ezután haladt fáklýásokkal körülvéve a gyászkocsi, melyet a papság követett. Németh püspök a város kocsián ment.

Amerre a menet elhaladt – folytatja beszámolóját a Szegedi Napló – az ablakok telve voltak, mindenütt nagy emberfal tolongott. A szakadó eső nem háborította meg a gyászmenet méltóságteljes képét... az árvaház előtt ment végbe a szokásos búcsúztató, mely rövid imából és a rókusi kántor búcsúénekéből állott... a gyászszertartás megragadó részletei lefolytak, ima, ének, búcsúszó elhangzott, a koporsóra ráhulltak a dübörgő hantok ... Kreminger Antalt ölebe fogadta az anyaföld, a sír immár elfödte sze-

---

79 Szegedi Napló VIII. évf. 29. szám 1885. febr. 6. 2. old.

80 A temetés leírását ismét a Szegedi Napló VIII. évf. 30. szám 1885. febr. 7. alapján közlöm

meink elöl... Adjon kifáradt testének édes pihenőhelyet az anyaföld. És az örök világosság fényeskedjék néki. Itt pedig a mi körünkben ahol annyira becsülve, szeretve és tisztelve volt – hosszú, hosszú korszakon keresztül megmarad az ő emléke. Áldva és kegyelettel fogjuk megőrizni szíveinkben azt a galambbősz aggastyánt, aki mint egy leélt nagy időknél élve maradt szelleme, mint egy tisztos pátriárcha élt, működött, buzgólkodott sorainkban, példát adva, vezérelve lelkesítve mindenre a mi jó, szép, és nemes. Az igazi papot, aki népének a szó legnemesebb értelmében papja, valódi lelkipásztora volt meg fogják emlegetni még azok is, a kik egy emberöltő kor elmúltával utánunk következnek ... Legyen áldott emléke! És szelíd apostoli szelleme maradjon itt köztünk örökségben a béke, felebaráti szeretet és testvériség zálogául.⁸¹

*Dr. Kisházi-Kovács László
főiskolai docens, SZHF*

---

81 Szegedi Híradó XVII. évf. 29. szám 1885. febr. 6.